OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Lausunto

15.5.2024

VN/3578/2024
VN/3578/2024-OKM-26

Valtiovarainvaliokunta, sivistys- ja tiedejaosto

Asiantuntijalausunto sivistys- ja tiedejaostolle; JTS 2025-2028 opintotuen osalta sekä tilannekuva opintotuen kokonaisuudistukseen

Valtion takaajana maksettavaksi tulevien lainojen, opintolainahyvitysten ja korkoavustuksen määrien oletetaan edelleen kasvavan. Opintolainakanta oli vuoden 2023 lopussa jo yli 6 miljardia euroa kun esimerkiksi vuoden 2017 lopussa lainakanta oli noin 2,8 miljardia euroa. Lainakannan suuri kasvuvauhti saattaa näkyä takausvastuukuluissa kehyskaudella vielä tätäkin arviota voimakkaammin, jos työllisyyskehitys heikkenee.

Opintolainan valtiontakauksen määriä korotetaan 1.8.2024 kotimaassa opiskelevilla täysi-ikäisillä ja ulkomailla opiskelevilla 200 eurolla. Alle 18-vuotiailla lainatakauksen korotus on 100 euroa kuukaudessa. Valtion takaajana maksettavaksi tulevien lainojen määrän ja keskimääräisen lainan oletetaan lainan osuuden noustua kasvavan vuosittain noin viisi prosenttia.

Opintolainahyvityksen saajamäärän oletetaan kasvavan kehyskaudella vuoteen 2028 mennessä arviolta 400 henkilöllä vuosittain. Keskimääräinen hyvitys on tällä hetkellä vakaa ja määrältään noin 4 800 euroa.

Korkoavustuksen menojen arvioidaan kehyskaudella kaksinkertaistuvan nykytasoon nähden (vuonna 2023 2, 8 milj. e), mutta korkotason lasku ja työllisyyden paraneminen voivat kuitenkin hillitä menojen kasvua. Maksuvapautusten ja tileistä poistojen määrän arvioidaan pysyvän nykytasolla.

Opintorahan ja asumislisän määrärahan mitoitusta tarkennetaan vielä talousarvion valmistelun yhteydessä, koska hallituksen kehysriihen päätöksen mukaisesti opiskelijat siirretään opintotuen asumislisän piiriin 1.8.2025. Säästötavoite verrattuna nykyisiin opintotukea saavien opiskelijoiden asumistukimenoihin on 57 milj. euroa vuoteen 2028 mennessä. Lähtökohtaisesti käyttöönotettava asumislisä vastaisi todennäköisesti aiemmin käytössä ollut asumislisää. Asumislisän toteuttamistapa edellyttää vielä vaikutusarviointeja ja jatkovalmistelua, jonka yhteydessä arvioidaan muun muassa kuntaryhmäkohtaisten (2-3 kpl) asumismenorajojen mahdollisuutta.

Ateriakohtaisen avustuksen menot (ateriatuki) ja ylimääräisen ateriatuen menot pysyvät vähintäänkin nykytasolla. Ateriatukimenot voivat kasvaa, jos tuen tarve ja päätoiminen opiskelu yleistyvät esimerkiksi asumislisään siirtymisen seurauksena.

Postiosoite **Postadress** **Postal Address**	**Käyntiosoite** **Besöksadress** **Office**	**Puhelin** **Telefon** **Telephone**	**Faksi** **Fax** **Fax**	**s-posti, internet** **e-post, internet** **e-mail, internet**
Opetus- ja kulttuuriministeriö				
PL 29 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 10 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	09 135 9335 +358 9 135 9335	kirjaamo.okm@gov.fi

Koulumatkatuen määrärahan mitoitusta täsmennetään vielä talousarvion valmistelun yhteydessä, koska kehyspäätöksen mukaisesti oikeus koulumatkatukeen rajataan maksuttoman koulutuksen opiskelijoille. Sen on arvioitu vähentävän momentin määrärahan tarvetta vuonna 2025 arviolta 4 milj. euroa ja vuodesta 2026 lähtien 8 milj. euroa. Koulumatkatukioikeuden rajaaminen edellyttää jatkovalmistelua, koska sillä on yhteys maksuttoman koulutuksen ikärajan alentamiseen. Koulumatkatukioikeus rajattaisiin siten 18-vuotiaille tai sitä nuoremmille maksuttoman koulutuksen opiskelijoille. Nykyisin koulumatkatukeen ovat olleet oikeutettuja lähtökohtaisesti iästä riippumatta aikuisten perusasteen, lukio-koulutuksen sekä ammatillisen koulutuksen päätoimiset opiskelijat. Maksuttoman koulutuksen piiriin kuuluvien koulumatkakustannukset voidaan korvata ilman omavastuuta yhdensuuntaisen koulumatkan ollessa vähintään seitsemän kilometriä. Muilla opiskelijoilla sen sijaan korvataan vain omavastuun ylittäviä pitkien koulumatkojen kustannuksia.

Opintotuen kokonaisuudistuksen tilannekuva

Hallitusohjelman mukaan hallitus käynnistää opintotuen kokonaisuudistuksen. Opintotuen kokonaisuudistuksessa käydään läpi opintorahan taso, opintolainan suuruus ja opintolainahyvityksen määrä, vapaiden tulojen rajat, perheellisten opiskelijoiden asema ja asumisen tukeminen. Tavoitteena on turvata opiskeluaikainen toimeentulo, vahvistaa opintotuen kannustinelementtejä sekä tukea opintojen läpäisyä tavoiteajassa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 22.1.2024 opintotuen kokonaisuudistusta valmistemaan työryhmän, jonka tehtävänä on arvioida opintotuen nykytilaa ja laatia 31.1.2025 mennessä opetus- ja kulttuuriministeriölle ehdotuksia hallitusohjelman tavoitteiden mukaisen opintotuen kokonaisuudistuksen valmistelemiseksi. Työryhmän tulee tehdä ehdotuksia:

1) Perusasteen opintojen jälkeisten toisen asteen opintojen ajalle myönnettävästä opintotuesta painopisteenä oppivelvollisuutta suorittavien opiskelijoiden toimeentulon edellytykset ja kannusteet.

2) Korkea-asteen opintojen ajalle myönnettävästä opintotuesta painopisteenä ensimmäisen korkeakoulututkinnon tavoiteajassa suorittamisen toimeentulon edellytykset ja kannusteet

3) Opintolainan käyttökelpoisuutta ja turvallisuutta parantavista elementeistä.

Lisäksi opiskelijoiden yleisen asumistuen rinnalle tulee selvittää ja kehittää yhteisasumista suosiva ja taloudellisesti houkutteleva vaihtoehto.

Työryhmälle asetettiin seurantaryhmä, jonka tehtävänä on käsitellä työryhmän valmistelemat asiat sekä ottaa kantaa työryhmän ehdotuksiin. Työryhmässä ja seurantaryhmässä ovat edustettuina opiskelijajärjestöt ja Kela. Seurantaryhmässä on edellä mainittujen tahojen lisäksi edustettuina myös muita sidosryhmiä (VM, STM, TEM, Finanssiala ry sekä ministeriön koulutusosastot). Opintotuen kokonaisuudistuksen hankesivut: Linkki

Työryhmä on kevään aikana kartoittanut opintotuen kehittämisvaihtoehtoja. Tarkastelussa ovat olleet sekä välttämättömät että perusteelliset kehittämistarpeet nykyjärjestelmän pohjalta. Myös nykyjärjestelmälle vaihtoehtoisia ratkaisuja tullaan tarkastelemaan. Syksyn aikana tarkoitus laatia tunnistetuista kehittämistarpeista vaikutusarvioita ja taustaselvityksiä sekä työstää konkreettisia kehittämislinjausehdotuksia.

Hallituksen kehyspäätös siirtää opiskelijat yleisen asumistuen piiristä asumislisän piiriin sekä koulumatkatukioikeuden rajaaminen maksuttoman koulutuksen opiskelijoille otetaan huomioon kokonaisuudistuksen jatkovalmistelussa. Kyseisten muutosten on määrä tulla voimaan 1.8.2025. Opintotuen kokonaisuudistuksen aikataulusuunnitelman mukaan hallitus käsittelisi kokonaisuudistuksen linjauksia puoliväliriihessä keväällä 2025, jonka jälkeen käynnistettäisiin lainsäädännön valmistelu siten, että kokonaisuudistusta koskeva hallituksen esitys voitaisiin antaa eduskunnalle käsiteltäväksi syyssistuntokaudella 2027. Kokonaisuudistus tarkoittaisi opintotukilainsäädännön uudelleen kirjoitusta, joten siihen on varattava riittävästi aikaa. Nykyinen opintotukilaki on vuodelta 1994 ja siihen on tehty runsaasti muutoksia, mikä on monimutkaistanut järjestelmää. Kokonaisuudistuksen tavoitteena onkin tuen riittävyyden ja kannustavuuden varmistamisen lisäksi myös järjestelmä selkeyttäminen ja toimeenpanon helpottaminen. Koulumatkatuki on osa opintotukea, joten kokonaisuudistuksen yhteydessä arvioidaan myös koulumatkatuen tavoitteita, toimivuutta ja uudistamistarpeita. Koulumatkatukilain uudistamisen aikataulu täsmentyy jatkovalmistelussa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Neuvotteleva virkamies
Virpi Hiltunen 15.5.2024

Jakelu Valtiovarainvaliokunta, sivistys- ja tiedejaosto

Tiedoksi OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Rosanna Blomster
OKM KPE Kansliapäällikön esikunta, Anita Lehikoinen